

**РОЛЬ ВИДАНЬ КПЗУ У ПРОПАГАНДІ
ІДЕЙ ГЕГЕМОНІЇ ПРОЛЕТАРІАТУ
І СОЮЗУ РОБІТНИЧОГО КЛАСУ З СЕЛЯНСТВОМ
У РЕВОЛЮЦІЙНІЙ БОРОТЬБІ (1921—1933 рр.)**

Незважаючи на важкі умови діяльності, КПЗУ наприкінці 20-х — на початку 30-х років досягла певних успіхів у налагодженні видавничої справи. Провідна роль у цьому належала Центральному Комітетові, його агітаційно-пропагандистському відділу. Велику активність у друкуванні та поширенні партійних видань виявляли Львівський, Станіславський, Луцький, Ковельський, Кременецький окружками партії, Сарненський, Сколівський, Стрийський, Калуський повітові комітети і навіть окремі місцеві партійні організації [28, оп. 6—1, спр. 45, арк. 39—49; спр. 78, арк. 5, 6, 14; спр. 94, арк. 10; спр. 370, арк. 75. 12. 13, ф. 2, оп. 1, спр. 953, арк. 188 об.; спр. 988, арк. 178, 188, 191, 207, 212—215; спр. 1277, арк. 7; ф. 68, оп. 2, спр. 190, арк. 138; спр. 204, арк. 97, 311; оп. 1, спр. 102, арк. 6—7, 112, 121, 145, 146, 149; спр. 442, арк. 120; ф. 226, оп. 1, спр. 176, арк. 7, 9, 85. 14; ф. 102, оп. 1, спр. 14, арк. 8; ф. 121, оп. 3, спр. 269, арк. 1—2; ф. 256, оп. 1, спр. 10, арк. 105. 15, 16].

Уже в 1924 р. у резолюції на звіт секретаріату ЦК КПЗУ значалось: «Багато праці вложила партія не лише в поширення, але й в поглиблення комуністичної ідеології у своїх організаціях. Робило цю працю партійне видавництво...» [18, 1924, № 4—8, с. 112].

Основною темою численних видань КПЗУ були ідеї соціалістичної революції, зокрема гегемонії пролетаріату і його союзу з селянством у класовій боротьбі. Партія діяла на землях, які буржуазно-поміщицька Польща перетворила у свій аграрно-сировинний придаток. Понад 70% населення Західної України становило селянство [11]. Робітничий клас здебільшого був дрібнопромисловим, кустарним, ремісничим, легко піддавався впливу дрібнобуржуазної стихії. Але, незважаючи на це, розвиток класової боротьби на Західній Україні підтверджував, що в авангарді економічної і політичної боротьби стояли передові загони робітничого класу [22, с. 115—118, 121, 122, 192, 330, 385; 4, с. 39; 31, с. 130; 29, с. 26, 258]. Життя спростовувало твердження ідеологів українського буржуазного націоналізму ніби Західна Україна позбав-

нена власного промислового пролетаріату і що положення марксизму-ленінізму про гегемонію пролетаріату тут не може застосовуватись.

В обставинці роздрібненості профспілкового руху, широкої участі в ньому буржуазно-націоналістичних партій, які поширювали шовіністичні та анархо-синдикалістські ідеї [23, 34, 24], на перший план у боротьбі КПЗУ за єдність робітничого руху, за здійснення тактики єдиного фронту висувалося завдання систематичної, наполегливої пропаганди марксистсько-ленінської ідеології, роз'яснення авангардної ролі робітничого класу і його партії у визвольній боротьбі трудящих.

Тяжке становище селянства [25, 28, оп. 6—1, спр. 18, арк. 18, 19; спр. 143, арк. 90; 27, 21, т. 3] робило його надійним союзником робітничого класу. Отже, на Західній Україні були економічні, політичні і соціальні передумови для союзу робітничого класу з селянством у класовій боротьбі. Ще 19 жовтня 1921 р. В. І. Ленін у «Листі до польських комуністів» зазначав: «Величезний провал буржуазної демократії (і дрібної буржуазії) в Польщі з аграрною реформою, провал, що назрів, є неминучим, він неодмінно штовхає більшість сільського населення — всю біднішу частину селян — до комуністів» [2, т. 44, с. 171]. У цьому ж листі Володимир Ілліч звертав увагу на «агітацію серед *селян*», щоб повернути «симпатії *відсталих* селян» до комуністів [2, т. 44, с. 172].

КПЗУ виходила з ленінського положення про те, що «в усіх країнах світу найміцнішою опорою справжнього соціалістичного руху є робітники і сільська біднота, що підтримує їх» [2, т. 37, с. 457], що «дійсно революційним, дійсно соціалістично діючим класом пролетаріат є лише при умові, що він виступає і чинить як авангард усіх трудящих і експлуатованих, як вождь їх у боротьбі за повалення експлуататорів, а це не здійснимо без внесення класової боротьби в село, без об'єднання трудящих мас села навколо комуністичної партії міського пролетаріату, без виховання перших останнім» [2, т. 41, с. 162].

КПЗУ незмінно підкреслювала передову роль робітничого класу в боротьбі з буржуазним ладом. Ідеєю керівної ролі пролетаріату в розвитку революційної боротьби проникнуті всі комуністичні видання, їй присвячувалися і окремі теоретичні статті центрального органу партії. Серед них виділяються статті: «Карл Маркс і його значення для пролетаріату» [5, 1923, 7 квіт.], «П'ять років Комуністичного Інтернаціоналу» [18, 1924, № 2—3, с. 1—8], «Революція, горожанська війна і збройне повстання (на підставі творів Леніна)» [18, 1924, № 2—3, с. 10—24, № 9—12, с. 51—66]. В останній розкриваються ідеї «Маніфесту Комуністичної партії» про всесвітньо-історичну місію робітничого класу і його авангарду — Комуністичної партії, розвиток їх В. І. Леніним в нову історичну епоху, широко використовуються положення про гегемонію пролетаріату в революційній боротьбі з праць В. І. Леніна «Держава і революція», «Крах II Інтернаціоналу», «Підсумки диску-

сії про самовизначення» та ін. Виділяється стаття «Ленін і селянство» [18, 1924, № 2—3, с. 25—53], в якій дано ґрунтовний аналіз розвитку В. І. Леніним питання про гегемонію пролетаріату і його союз с селянством в умовах розвитку класової боротьби в Росії на різних етапах. У статті використані ленінські праці: «Робітнична партія і селянство» (лютий 1901 р.), «Революційна демократична диктатура пролетаріату і селянства» (березень 1905 р.), «Маркс про американський «чорний переділ»» (квітень 1905 р.), «Ставлення соціал-демократії до селянського руху» (вересень 1905 р.), «Доповідь про роботу на селі» на VIII з'їзді РКП(б), «Тези до II конгресу Комуністичного Інтернаціоналу з аграрного питання» та ін.

У партійних виданнях, присвячених святкуванню Першого травня, вміщувались матеріали, в яких висвітлювалася боротьба міжнародного пролетаріату проти капіталізму, пропагувався досвід робітничого класу першої у світі країни соціалізму; статті до дня народження К. Маркса пропагували його вчення, розкриваючи значення марксизму для розвитку світового робітничого руху, а також завдання революційної боротьби робітничого класу Західної України [7, 1926, 1 трав., 1927, 1 трав.; 8, 1932, 1 трав.].

Провідна роль пролетаріату в революційній боротьбі підкреслювалася у статті «Робітничий рух і партжиття на Західній Україні» [18, 1927, № 4—5, с. 46—53], написаній на основі інформації зі Стрия, Борислава, Львова, Перемишля, Тернополя, Коломиї, Самбора.

Систематично друкував добірки з праць класиків марксизму-ленінізму нелегальний комсомольський журнал «Наш стяг». У рубриці «З науки К. Маркса» наводились положення з «Маніфесту Комуністичної партії» [19, 1921, № 1, с. 43, 44; № 2, с. 56—58].

У нелегальному молодіжному журналі «Спартак» виділені слова з «Маніфесту Комуністичної партії» про роль пролетаріату в комуністичній революції [20, 1922, № 1, с. 1]. Легальна газета комуністів «Професійні вісті» аншлагом надрукувала слова К. Маркса про роль пролетаріату у визволенні суспільства з-під експлуаторського ярма та ленінське визначення ролі профспілок [6].

Очолоючи економічну та політичну боротьбу робітничого класу, комуністи використовували в агітаційній роботі факти нестерпного визиску робітників. Наприклад, у дні зростання цін (березень 1923 р.) комуністи випустили листівку під назвою «Геть дорожнечу!», в якій писали: «Боротьба з дорожнечою буде фіктивною, буде замилюванням очей робітників доти, доки пролетаріат міст і сіл не візьме цієї справи у власні руки» [14, ф. 200, оп. 7, спр. 865, арк. 3].

«Капіталізм може загинути тільки від руки робітника», — підкреслювала «Наша правда» [5, 1921, 30 лип.]. У дні підготовки фашистського перевороту в Польщі ЦК КПЗУ закликав протиставити «фронту чорної реакції об'єднаний фронт робітників, селян і трудової інтелігенції... перемінити капіталістичну Польщу,

цю тюрму працюючих класів і народів, в робітничо-селянську Польщу» [28, оп. 6—1, стр. 316, арк. 6].

Особливо широко видання КПЗУ висвітлювали досвід робітничого класу Росії у здійсненні переможної соціалістичної революції і соціалістичній перебудові суспільства. Газета «Наша правда» вмістила статтю «Промова Леніна на III-му конгресі Інтернаціоналу про становище Росії» [5, 1921 р., 30 лип.]. Ця ж газета інформувала читачів про роботу IX Всеросійського з'їзду Рад, виклала зміст звітної доповіді В. І. Леніна на з'їзді, виділила його думки про роль робітничого класу в перебудові суспільства і залученні до цієї справи селянства [5, 1922, 7 січ.]. У статті «В восьмі роковини листопадової революції» легальна робітнича газета «Світло» [7, 1925, 8 листоп.] описала історію боротьби російського робітничого класу під керівництвом більшовиків за диктатуру пролетаріату, а потім за зміцнення Радянської влади. Матеріали на цю тему систематично публікувалися в січневих номерах комуністичних видань, присвячених пам'яті В. І. Леніна, К. Лібкнехта, Р. Люксембург [7, 1926, 31 січ.: 8, 1930 р., 26 січ., 1931, 18 січ.; 9, 1931, 25 січ.].

Викриваючи жорстоке переслідування трудящих, комуністичні видання показували, що вихід полягає у здійсненні соціалістичної революції і встановленні диктатури пролетаріату. Наприклад, газета «Наша правда», повідомляючи про вбивство жандармом селянина, робила висновок: «Тільки запровадженням диктатури пролетаріату можна знищити криваву диктатуру білгородського панства» [5, 1921, 4 черв.].

Комуністичні видання роз'яснювали суть диктатури пролетаріату. У статті «Ленін — теоретик революції», опублікованій у присвяченій пам'яті В. І. Леніна одноднівці «Młodzież Robotnicza» (лютий 1924 р.), наводилися положення з праці К. Маркса «Критика Готської програми» про *революційну диктатуру пролетаріату* [1, т. 19, с. 28]. Журнал «Наш стяг [19, 1922, № 3] під рубрикою «З науки Леніна» наводив уривки з праці «Дитяча хвороба «лівизни» в комунізмі» про «досвід переможної диктатури пролетаріату» і ленінське визначення її суті [2, т. 41, с. 6, 26].

Видання КПЗУ всебічно висвітлювали питання про союзників пролетаріату в класовій боротьбі і особливо про союз робітничого класу з селянством.

Про революційний союз робітників і селян йшлося в статтях: «Пам'яті провідників визвольного руху» [8, 1931, 18 квіт.], «Чому селянство радянщини побідило?» [8, 1927, 6 листоп.], «Десятилітні роковини Жовтневої революції» [8, 1927, 20 листоп.], «Троцький проти ленінізму» [8, 1927, 27 листоп.], «11 роковини Жовтневої революції» [8, 1928, 11 листоп.]. Публікуючи матеріали XIV з'їзду ВКП(б), газета «Світло» у розділі «Селянське питання» роз'яснювала заклики, висунуті Леніним з селянського питання на різних етапах революційної боротьби [7, 1926, 31 січ.].

Один з перших документів партії «Маніфест ЦК КПСГ» (липень 1921 р.) адресувався до «робітників і бідних селян» [26]. Серед селян поширювалась брошура Ю. Мархлевського «Комуністи і селяни», видана в 1921 р. у Східній Галичині.

Центральний орган партії журнал «Наша правда» у редакційній статті зазначав, що члени партії — сільські пролетарі й незаможні селяни — «проявили гідну подиву комуністичну свідомість, революційну витримку, бойову енергію, уміння взяти під свій вплив величезну більшість працюючих селянських мас» [18, 1924, № 4—8, с. 103]. У передовій статті журналу «На повороті до практики революційного марксизму» [18, 1924, № 9—12, с. 1—9] йшлося про II з'їзд Компартії Польщі, який «промостив партії шлях до селянства». У журналі були вміщені статті: «Перед новою страйковою хвилею на західноукраїнському селі» [18, 1929, № 7—12, с. 51—66], «Західноукраїнське працююче селянство в боротьбі з окупацією» [18, 1930, № 5—6, с. 28—52], «Положення західноукраїнського села і завдання партії» [18, 1931, № 7—8, с. 1—22] та ін.

У статті «Капіталістично відсталі країни й соціалістична революція» журнал «Наш стяг» [19, 1921, № 2, с. 30—39] викрив безпідставність поглядів українських соціал-демократів, ніби соціалізм повинен будуватися у передових капіталістичних країнах, а у відсталих, аграрних країнах для нього немає умов. На основі праць класиків марксизму-ленінізму та резолюцій II конгресу Комінтерну була показана роль селянства у соціалістичній революції в аграрних країнах [17].

Серед селян Західної України розповсюджувалися видана в 1925 р. комуністичною «посольською» фракцією брошура «Земля селянам», надруковані окремими випусками документи з селянського питання, прийняті V конференцією [30] і II з'їздом КПЗУ [32], газета-журнал «Шлях селянської боротьби» (орган КПЗУ для селян, Львів, 1933 р., квіт.). КПЗУ постійно роз'яснювала селянам антинародну суть аграрної політики уряду та визначала завдання у розв'язанні аграрного питання [13, ф. 2, оп. 1, спр. 346, арк. 120; 28, оп. 6—1, сир. 194, арк. 14; 18, 1926, № 5, с. 18].

Великого значення у зміцненні союзу робітничого класу і селянства КПЗУ надавала залученню робітників і селян до спільної страйкової боротьби, до політичних акцій на виборах до сейму і сенату, до гмінних рад, закликаючи створювати «один незламний фронт працюючого люду міста і села» [28, оп. 6—1, спр. 316, арк. 19; 29, с. 84, 85; 22, с. 265—267, 269—270; 14, ф. 121, оп. 3, спр. 144, арк. 47, 59, 61, 64; спр. 148, арк. 2].

Партійні видання повідомляли про організовані КПЗУ спільні святкування робітниками й селянами першотравневих свят [28, оп. 6—1, спр. 194, арк. 6; 31, с. 125; 22, с. 257—259; 14, ф. 121, оп. 3, спр. 137, арк. 249; спр. 269, арк. 1; 10, 33].

В агітаційно-пропагандистській видавничій діяльності КПЗУ ідея зміцнення робітничо-селянської єдності в класовій боротьбі

завжди була однією з центральних. Озброюючи трудящих могутньою ідейною зброєю марксизму-ленінізму, КПЗУ піднімала їх на боротьбу за визволення і возз'єднання з Радянською Україною. «Недалекий той день, — писав у 1924 р. журнал «Наша правда» [№ 2—3, с. 53], — коли і Західна Україна піде шляхом, вказаним Леніним. Шлях тяжкий, — але певний. Шлях Леніна, — це шлях перемоги».

Сорок років тому — у вересні 1939 р. здійснилися мрії західноукраїнських трудящих. Уже протягом чотирьох десятиріч трудящі західних областей України разом з усім радянським народом твердо і впевнено крокують осяяним ленінськими ідеями шляхом до комунізму.

Список літератури: 1. *Маркс К., Енгельс Ф.* Твори. 2. *Ленін В. І.* Повне зібрання творів. 3. Боротьба трудящих Волині за визволення з-під гніту панської Польщі і возз'єднання з Радянською Україною. 1921—1939 рр. Зб. документів і матеріалів, ч. 1. Луцьк, 1957, с. 34, 36. 4. Боротьба трудящих Прикарпаття за своє визволення і возз'єднання з Радянською Україною. Документи і матеріали. 1921—1939 рр., Станіслав, 1957. 5. Газ. «Наша правда». Орган КПСГ. Відень. 6. Газ. «Професійні вісті». Часопис, присвячений професійному рухові. Львів, 1928 р., 3 лип. 7. Газ. «Світло». Суспільно-політична щотижнева газета. Львів. 8. Газ. «Сель-Роб». Орган Українського селянсько-робітничого соціалістичного об'єднання-лівиці. Львів (Ред. К. Пелехатий). 9. Газ. «Сила», Львів (Ред. П. Козлянюк, Р. Сказинський). 10. Газ. «Робітничо-селянська одинівка». Орган Сельроб-лівиці, 15 трав. 1928 р. Додаток до газети «Професійні вісті». 11. *Герасименко М., Дудикевич Б.* Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною. К., 1960, с. 36, 99, 100. 12. Державний архів Волинської області, ф. 216, оп. 3, спр. 41, 45, 211. 13. Державний архів Івано-Франківської області. 14. Державний архів Львівської області. 15. Державний архів Ровенської області, ф. 33, оп. 1, спр. 748, 770, 776, 778, 782, 785, 794. 16. Державний архів Тернопільської області, ф. 231, он. 1, спр. 1048, ар. 2, 15; спр. 1801, арк. 53, 54, 78, 148—150; спр. 1804, арк. 79; ф. 316, оп. 1, спр. 192, арк. 75—77. 17. Журн. «Коммунистический Интернационал», 1920, № 13, с. 1955—1958. 18. Журн. «Наша правда». Орган КПЗУ. Львів. 19. Журн. «Наш стяг». Орган галицької комуністичної молоді за кордоном. Відень. 20. Журн. «Спартак». Журнал студентської комуністичної молоді. Львів. 21. *Зільберман М. Й.* Революційна боротьба трудящих Західної України. 1924—1928 рр. Вид-во Львів. ун-ту, 1968, с. 14, 17, 22. З історії революційного руху у Львові, 1917—1939. Документи і матеріали, Львів, 1957. 23. *Зуев Ф.* Рабочее и национально-освободительное движение в Польше в 1917—1939 годах. М., 1957, с. 30. 24. *Кобцева Ж. Ф.* Боротьба КПЗУ за єдиний фронт робітничого класу. 1924—1928 рр. Вісник / Львівський університет. Серія суспільних наук. 1971 р. 25. *Кон Ф.* Польша наших дней. М.—Л., Госиздат, 1926, с. 11, 14. 26. Маніфест Центрального Комітету Комуністичної партії Східної Галичини, 1921, Львів. (Вид. ЦК КПСГ). 27. Матеріали XII пленума ІКККІ. Узловые вопросы революционного движения в Польше. М., Партиздат, 1933, с. 93. 28. Партійний архів Інституту історії партії при ЦК Компартії України, ф. 6. 29. Під прапором Жовтня. 1921—1928 рр. Документи і матеріали, Львів, 1964. 30. П'ята конференція КПЗУ про селянську справу. Львів. Вид. ЦК КПЗУ, 1924. 31. Революційна боротьба на Тернопільщині, 1917—1939 рр. Документи і матеріали. Тернопіль. 32. Становище на селі і завдання партії. Львів. Вид. ЦК КПЗУ, 1926. 33. Становище трудящих Львова. 1917—1939 рр. Документи та матеріали. Львів, 1961, с. 198. 34. *Чурпина З. Г.* Боротьба КПЗУ за мас в профспілкових організаціях 1929—1933 р. — У кн.: Загара волі. З історії КПЗУ. Львів, 1970.

E. A. PISMENNAYA

**THE ROLE OF PUBLICATIONS OF THE COMMUNIST PARTY
OF THE WESTERN UKRAINE IN PROPAGATING
THE IDEAS OF PROLETARIAN HEGEMONY,
AND WORKERS' AND PEASANTS' ALLIANCE
IN REVOLUTIONARY STRUGGLE**

S u m m a r y

The given article accounts for the wide usage of the editions of the Communist Party of the Western Ukraine for propaganda of one of the main ideas of Marxist-Leninist theory of socialist revolution — the idea of proletarian hegemony and its alliance with peasantry in class struggle.
